

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ – ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ 2023

ΘΕΜΑ Α1

α. Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν ένα από τα αντιβενιζελικά κόμματα. Ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

β. Η διχοτόμηση του χαρτονομίσματος ήταν ένα οικονομικό μέτρο που πήρε η ελληνική κυβέρνηση για να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της απόσυρσης της κάλυψης του χαρτονομίσματος από τους Συμμάχους. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της.

γ. Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική

στέγαση. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.

ΘΕΜΑ Α2

α. Λ

β. Σ

γ. Λ

δ. Σ

ε. Σ

ΘΕΜΑ Β1

Το κόμμα των Φιλελευθέρων ήταν ένα κόμμα αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης. Όσον αφορά τη δομή του βενιζελικού κόμματος, αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό προσωποπαγές. Ο Βενιζέλος, με ισχυρή θέση στο Κοινοβούλιο και μεγάλο κύρος, είχε τα πάντα υπό τον έλεγχό του, όπως και ο Τρικούπης. Οι σύνδεσμοι Φιλελευθέρων που είχαν ιδρυθεί δεν έπαιζαν κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος και δεν διέφεραν σημαντικά από τις τοπικές ομάδες φίλων που σχημάτιζαν τα παραδοσιακά κόμματα. Το 1912 άρχισε να αναδιοργανώνεται το κόμμα, με την ίδρυση Λέσχης Φιλελευθέρων στην Αθήνα και σε ορισμένες άλλες εκλογικές περιφέρειες. Οι βενιζελικοί είχαν πλάσει στο νου τους ένα ιδεατό κόμμα, χωρίς τις μικρότητες και τις διχόνοιες της παλιάς πολιτικής ελίτ, όμως αυτό δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα. Η ηγεσία έπρεπε αναγκαστικά να λαμβάνει υπόψη κοινωνικά και τοπικά συμφέροντα καθώς και αντιπαλότητες ανάμεσα σε στελέχη, όπως συνέβαινε και σε κάθε άλλο κόμμα.

ΘΕΜΑ Β2

Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας εργάστηκε με ζήλο και απέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα σημαντικό έργο. Εξέδωσε πολύ γρήγορα νόμους και διατάγματα, έκοψε κρητικό νόμισμα (την κρητική δραχμή), ίδρυσε την Κρητική Τράπεζα, οργάνωσε ταχυδρομική υπηρεσία και Χωροφυλακή με Ιταλούς

αξιωματικούς και υπαξιωματικούς (καραμπινιέρους). Ιδιαίτερη ήταν η μέριμνα για την εκπαίδευση και τη δημόσια υγεία. Αντιμετωπίστηκε το μεγάλο πρόβλημα της λέπρας, που είχε προσλάβει ενδημική μορφή στις πόλεις και τα χωριά της Κρήτης, με την οργάνωση του Λεπροκομείου της Σπιναλόγκας (1903), ιδρύθηκαν πολλά σχολεία και διορίστηκαν δάσκαλοι.

Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

ΘΕΜΑ Γ1

Ενδεικτικός πρόλογος:

Η Σύρος αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση νησιού, το οποίο διαμορφώθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και γρήγορα αναδείχθηκε σε δραστήριο ναυτιλιακό κέντρο.

α. Η Σύρος αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή, που το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της, άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας: Μικρασιάτες, Ψαριανούς, Κρήτες και κυρίως Χίους. Σύμφωνα με πληροφορίες του Κειμένου Α οι πρώτοι πρόσφυγες που βρήκαν καταφύγιο στο νησί ήταν οι Κυδωνιείς, ενώ προσθέτει τους Θεσσαλούς και τους Μακεδόνες. Οι πρόσφυγες που κατέληγαν στη Σύρο ήταν οι πιο φτωχοί, γιατί οι πλούσιοι κατευθύνονταν στην Ευρώπη και τα Ιόνια νησιά, μέχρι το σημείο που αντιλήφθηκαν τη σημασία του λιμανιού για το εμπόριο με την Ανατολή, οπότε και άρχισαν να συρρέουν και πλούσιοι ομογενείς.

Η συμφόρηση που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η θέση του λιμανιού και η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση. Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σύμφωνα με τον Απόστολο Βακαλόπουλο στην αρχή οι ντόπιοι κάτοικοι συμπεριφέρονταν με καλοσύνη στους νεοφερμένους γιατί έτσι πίστευαν ότι θα διατηρούσαν μια ουδέτερη στάση απέναντι σε Έλληνες και Τούρκους. Σύντομα όμως η αυξημένη προσέλευση προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα και, στη συνέχεια, τις αντιδράσεις των ντόπιων, κυρίως λόγω κτηματικών διαφορών. Το ιστορικό παράθεμα επιβεβαιώνει τις πληροφορίες του σχολικού βιβλίου. Οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε κτήματα καλλιεργημένα και ακαλλιέργητα τα οποία ανήκαν σε ντόπιους, με αποτέλεσμα να εκδηλωθούν συγκρούσεις. Τη διάσταση υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων. Οι πληροφορίες του Κειμένου Α επιβεβαιώνουν τις ιστορικές μας γνώσεις. Η επαμφοτερίζουσα στάση των καθολικών κατά την ελληνική Επανάσταση καθώς και οι συγκρούσεις για τα κτήματα αναζωπύρωσαν την ήδη υπάρχουσα θρησκευτική διαφοροποίηση των κατοίκων.

β. Στο ελληνικό κράτος, στη θέση των παλιών κέντρων που παρήκμασαν, αναδείχθηκαν νέα. Το πιο σημαντικό απ' αυτά ήταν η Σύρος, η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων, κυρίως από τη Χίο. Η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν τα Στενά και τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου, συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου –όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα– ναυτιλιακού κέντρου. Στην ανάπτυξη αυτή σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο. Το Κείμενο Β προσθέτει και άλλους λόγους για τους οποίους αναδείχθηκε η Σύρος σε ναυτιλιακό κέντρο. Σημαντικός λόγος είναι ότι το νησί συνδέει την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, τη Θεσσαλονίκη και τη Μαύρη Θάλασσα με τα λιμάνια της Δυτικής Μεσογείου. Ακόμα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η ουδέτερη στάση του νησιού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης γιατί τελούσε υπό γαλλική

προστασία, με αποτέλεσμα το νησί να μη λάβει μέρος στις πολεμικές συγκρούσεις λόγω και του καθολικού δόγματος των κατοίκων της Άνω Σύρου.

ΘΕΜΑ Δ1

Ενδεικτικός πρόλογος:

Οι διεκδικήσεις των Ποντίων και οι προσπάθειές τους για δημιουργία Ανεξάρτητης Ποντιακής Δημοκρατίας δεν ευδοκίμησαν με αποτέλεσμα τη γενοκτονία του ελληνικού ποντιακού πληθυσμού.

α. Στην Ευρώπη πρωτεργάτης του αγώνα ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης, ο οποίος από τη Μασσαλία με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Η Ελευθερία Κυφωνίδου στο έργο της «Ποντιακό ζήτημα: Στρατηγικές επιλογής και αδιέξοδα, 1917 – 1922» προσθέτει ότι οι συγκυρίες που οδήγησαν τον Κωνσταντινίδη να αναλάβει δράση ήταν η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών, εκφρασμένη από τον Πρόεδρο των Η.Π.Α Γούντροου Ουίλσον, αρχή που καθόρισε τη διαμόρφωση του μεταπολεμικού κόσμου αλλά και το γεγονός ότι η Ελλάδα βρισκόταν στις νικήτριες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ενώ η Οθωμανική αυτοκρατορία στις ηττημένες. Για αυτούς τους λόγους συγκάλεσε Παμποντιακό Συνέδριο τον Φεβρουάριο του 1918 στη Μασσαλία για να μην υπάρξει καθυστέρηση και ο Πόντος δεν τεθεί στις τελικές συζητήσεις για τα εκκρεμή ζητήματα. Ο ίδιος επίσης τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας. Αυτό το χάρτη τύπωσε και σε απλό σχήμα ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες του Πόντου ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματά σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία». Η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα, ενώ στο πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο, που οργανώθηκε στη Μασσαλία το Φεβρουάριο του 1918, ο ίδιος ο Κ. Κωνσταντινίδης, με τηλεγράφημα που έστειλε στον Α. Τρότσκι, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης.

β. Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών

διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. Ο Αντώνης Κλάψης υποστηρίζει ότι μέσα σε μια ποντοαρμενική ομοσπονδία οι Πόντιοι θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν ισονομία και ισοπολιτεία με σκοπό τη συνεχή παρουσία τους στην περιοχή. Παράλληλα, το Κείμενο Γ' προσθέτει ότι ο Βενιζέλος με την πρότασή του να ενταχθεί η Τραπεζούντα στο υπό ίδρυση Αρμενικό κράτος προκάλεσε τις αντιδράσεις των Ποντίων οι οποίοι έστειλαν συνεχή υπομνήματα στις Δυνάμεις ζητώντας είτε την Ένωση με την Ελλάδα είτε τη δημιουργία ανεξάρτητης Ελληνικής Δημοκρατίας στον Πόντο. Σύμφωνα με το Κείμενο Β ο Έλληνας Πρωθυπουργός δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης της περιοχής αλλά και εξαιτίας της αδυναμίας της Ελλάδας να στηρίξει στρατιωτικά τους Πόντιους αν εξασφάλιζε τη συγκατάθεση των Συμμάχων. Ακόμα, ο Βενιζέλος θεωρούσε ότι οι Πόντιοι δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τις τουρκικές επιθέσεις για αυτό και δεν συμφώνησε στη δημιουργία ανεξάρτητου ποντιακού κράτους. Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποίησαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Πολλά ποντιακά σώματεια έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη. Οι περισσότεροι από αυτούς, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με πολλή κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Ουίλσον απάντησε: «Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας».